

פניני הרמא

יו"ל ע"י "קהילת הרמה" בירושלים עיה"ק תובכ"א
שע"י יוצאי ישיבה הרמה דלונדון יצ"ו

זמני עיה"ק ירושלים תובכ"א:

הדלה"נ - 4:44 / צאת השבת [ר"ת] - 6:38

בנשיאות עט"ר מרן ראש הישיבה הגאון הגדול רבי אליקים שלעזינגער שליט"א

פניני רבינו:

אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו ונקה המכה רק שבתו יתן ורפא ירפא. (כא. יט.), ובגמרא בבא קמא (דף פה.): "מכאן שניתן רשות לרופא לרפאות", ופי' רש"י: ולא אמרינן רחמנא מחי ואיהו מסי עכ"ל, וצ"ב למה נאמר ענין זה דוקא כאן בפרשה? ועוד צ"ב במש"כ רש"י דלא אמרינן רחמנא מחי ואיהו מסי, והרי בחובל בחבירו איירי, שהוכה ע"י בן בחירה, ולא ע"י חולי המגיע מן השמים? וי"ל דהוא הוא, והביאור, שהמכה לא ישים בדעתו לומר, וכי אני הכיתי אותו, הרי יהודי מאמין אני, ומכיון שהוכה, הרי בודאי מגיע לו עונש זה מן השמים... לכך נאמר דרשה זו דוקא כאן, שאדרבה דעת התורה הוא שיש ללכת לרופא להתרפאות, וא"כ ק"ו בן בנו של ק"ו שהמכה לא יסיק אדעתיה לומר שמגיע לחבירו מה שהגיע, והיסוד הוא אחד: שבטחון הוא מדרגה נשגבה, אך ח"ו לא על חשבונו של חבירו, רק האדם כלפי עסקי עצמו יש לו לבטוח בה'. וזה נוגע בכל מהלך החיים, שברגע שהדבר נוגע לטובו של חבירו, על האדם תמיד לחפש במה אני יכול לעזור לו בכל יכלתי, ולא "לבטוח" בה' לומר שבודאי יהיה לחבירי טוב, אין זה אלא עצת היצר.

(מתוך שיעור חומש שנאמר בשנת תשנ"ז לפ"ק - כתבי תלמידים)

ובשר בשדה טרפה לא תאכלו לכלב תשליכון אותו. (כב. ל.), וברש"י מחז"ל ללמד שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה וכו', והחתם סופר בתורת משה הביא הגמרא בבא בתרא (דף ח.): "רבי פתח אוצרות בשני בצורת אמר יכנסו בעלי מקרא בעלי משנה בעלי גמרא בעלי הלכה בעלי הגדה אבל עמי הארץ אל יכנסו דחק רבי יונתן בן עמרם ונכנס אמר לו רבי פרנסני אמר לו בני קרית אמר לו לאו שנית א"ל לאו אם כן במה אפרנסך [א"ל] פרנסני ככלב וכעורב פרנסיה בתר דנפק יתיב רבי וקא מצטער ואמר אוי לי שנתתי פתי לעם הארץ אמר לפניו ר' שמעון בר רבי שמא יונתן בן עמרם תלמידך הוא שאינו רוצה ליהנות מכבוד תורה מימיו בדקו ואשכח אמר רבי יכנסו הכל", וביאר החת"ס דברים נפלאים בביאור המו"מ, דרבי לא רצה לפרנס עם הארץ, מפני שאין לו חלק בתורה, אך רבי יונתן בן עמרם רמז לו שיש עמי הארץ שאמנם אין להם חלק בתלמוד תורה לבד, אבל מ"מ להם זכות התורה ע"י החזקת התורה, ועוד יש גם אלו שאינם זוכים לתמוך בתורה, אבל עכ"פ הם שומרים את פיהם שלא לדבר נגד הת"ח, וזה שאמר ככלב וכעורב, שהעורב הוא מחזיק תורה, וכדאשכחן באליהו הנביא במערה, והכלב הוא שחוסם את פיו עיי"ש והדברים נפלאים [ומה שבאמת לא הכיר רבי את תלמידו ריב"ע י"ל מפני שריב"ע לא רצה להתכבד בכבוד התורה כדאיתא שם בגמ', ובודאי התפלל שרבי לא יכירנו, והתקבלה תפלתו דרצון יראיו יעשה].

(מתוך שיעור חומש שנאמר בשנת תש"ס לפ"ק - כתבי תלמידים)

פניני רבינו - בהלכה:

ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי תשבות למען ינוח שורך וחמורך וינפש בן אמתך והגר. (כג. יב.), וצ"ב, האם תכלית השבת הוא כדי ליתן מנוחה לבהמות שלנו? וי"ל בהקדם מה שיש לדקדק עוד בשינוי הלשון דכאן כתוב ששת ימים תעשה "מעשיך", ואילו לעיל (כ. ט.) כתיב "ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך", והביאור הוא דלעיל מדובר לענין השביתה מאיסורי דאורייתא, ואילו כאן מדובר באיסורי דרבנן, וכמו שכתב הרמב"ם (פכ"ד שבת הי"ב) וז"ל: "אסרו חכמים לטלטל מקצת דברים בשבת כדרך שהוא עושה בחול, ומפני מה נגעו באסור זה, אמרו ומה אם הזהירו נביאים וצוו שלא יהיה הלוכך בשבת כהלוכך בחול כו' כדי שלא יהיה כיום חל בעיניו ויבוא להגביה ולתקן כלים מפנה לפנה או מבית לבית או להצניע אבנים וכיוצא בהן שהרי הוא בטל ויושב בביתו ויבקש דבר שיתעסק בו ונמצא שלא שבת ובטל הטעם שנאמר בתורה למען ינוח" עכ"ל, הרי שלא מדובר בשביתה שבת דאורייתא כלל.

(מתוך שיעור חומש שנאמר בשנת תש"ס לפ"ק - כתבי תלמידים)

ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי תשבות למען ינוח שורך וחמורך וינפש בן אמתך והגר. (כג. יב.), וברש"י: בן אמתך. בעבד הערל הכתוב מדבר ע"כ, וביאר השפתי חכמים דלפי"ז ע"כ איירי בתוך י"ב חודש, דהא קיי"ל (יבמות דף מח:) דעבד כנעני שאינו רוצה למול, אדונו מקיימו עד י"ב חודש ואח"כ מוציאו לחירות, אולם י"ל עוד, דיש לחקור האם דין מוציאו לחירות נאמר רק על עבד שקנה, אבל על הולדות שהרי הם כשורו וחמורו, לא נאמר דין זה, או דעל הולדות בכלל, ואי נימא דאצל הולדות לא נאמר דין זה, א"ש איפכא, דלכן נקטה התורה "בן אמתך" ולא העבד גופיה, מפני שמדובר בעבד ערל מאותם שמותר לקיימם בלא קיצבה, וזה שייך רק אצל הולדות.

(מתוך שיעור חומש שנאמר בשנת תש"ס לפ"ק - כתבי תלמידים)

זובח לאלהים יחרם בלתי לה' לבדו. (כב. יט.), אחר שנאמר זובח לאלהים יחרם ממילא מוכח שעליו לזבוח לה' לבדו, ומה הוצרכה התורה להאריך בזה? ואפשר שבא להשמיענו דס"ד זובח לאלהים יחרם אם זובח רק לעבודה זרה, אבל אם פוסח על שתי הסעיפים והוא גם לה' וגם לעבו"ז שפיר דמי, ע"כ ביארה התורה שכל שאינו לד' לבדו עד בלתי הניח שום מקום למחשבת עבו"ז, הרי הוא בכלל זובח לאלהים יחרם וכמו שנאמר בשם מרן הגר"ח זצ"ל בביאור מה שאמר אליהו אם ה' הוא האלקים לכו אחריו ואם הבעל לכו אחריו, דהיינו אם אין ה' הוא האלקים לבדו, אזי לבעל אתם, לכו אחריו.

(מתוך ספר בית אב על התורה ח"א)

קול רבינו [מאמרי מוסר והשקפה]:

מאמר "השגת האדם"

[מתוך ספר בית אב שיחות החדש - נאמר בשנת תשס"ח לפ"ק]

בריקנטי, שמדובר בזה במדרגה עצומה של דבקות שעל ההשגה הרוחנית התענגו וישבעו כאחר מאכל ומשתה. וז"ל הריקנטי, ובאלה שמות רבה ויחזו זה אלקים ויאכלו וישתו שזנו עיניהם מזיו השכינה, ר"י אמר אכילה ודאית, דכתיב באור פני מלך חיים, וכתב החכם רבי עזרא ז"ל ראה וחכם איך הפליא לדבר, כי המאכל השפל שהוא בא מסיבה אחר סיבה המקבלת זו מזו זן את האדם ומפרנתו, על אחת כו"כ הדבק והרואה בעין הלב סיבת הסיבות שהוא ניוון ומענג ויהיה האכילה הודאית והעיקרית, וע"ז נאמר ויהי עם ד' ארבעים יום וארבעים לילה כי בהתחזק כח הנשמה בהדבק בבוראה נתבסלו ההרגשים הצמאים לתענוגי עולם השפל וזהו טרף נתן ליראיו יזכור לעולם בריתו עכ"ל הריקנטי.

ועל זה כתוב ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו, שהיו ראויים להשלח בהם יד, כי עדיין לא הגיעו לדרגת מרע"ה, שבעלותו בהר לא אכל ולא שתה, שהיה איש אלקים, וכמו האבות הק' שהיו מרכבה לשכינה, וכדאיתא ברמב"ם בספר המורה (ח"ג פרק נ"א) שאפי' בפעמים שהיו מתעסקים בהנהגת בני אדם והגדלת הממון וטיפול ברכוש, היו עושים המעשים באבריהם ולא יותר, ודעתם לפניו ית' לא תסור, והיו דבקים בבורא ית"ש כאילו אינם בעלי גוף כלל, זאת הדרגה עדיין לא היתה להם לאצילי בני ישראל, שמרע"ה והאבות הק' לא הרגישו עצמם כלל, אלא אמרו מה אנו, אנכי עפר ואפר, ונחנו מה.

ופירש"י שנענשו אח"כ האצילי בני בחנוכת המשכן, ובאמת נדב ואביהוא מדרגתם היתה גדולה מאד, אבל ענשם היה שריפת נשמה וגוף קיים (עי' רש"י ויקרא י. ה.), ויש לבאר כיון שלא השתוה גופם לנשמתם בהשגתם, ונאמר שהביאו אש זרה מן ההדיוט במקום אש מן השמים, ובחז"ל (ויקרא רבה כ. י) שאמרו מתי ימותו שני זקנים הללו ואנו ננהיג את הדור, והיינו שהיה אצלם עוד בחינת עצמות ואנושית של החומר, ולא כמו משה ואהרן, אם כי השגתם היתה אפשר גדולה יותר, וכמש"כ רש"י (ויקרא י. ג.) עכשיו אני רואה שהם

ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע. (כד. ז.), **בגמרא שבת** (דף פח.). שאמר הקב"ה מי גילה לבני רז זה שמלאכי השרת משתמשים בו. וכבר נאמרו כמה פשטים בזה, ועי' **בבית הלוי** ובמש"כ **מרן** (הגר"ז מבריסק) **זצ"ל** (חידושים על התורה). ולכל הביאורים היתה זו מעלה גדולה לישראל שנדמו למלאכים בזה. ואילו בתוספתא **בבא קמא** (פ"ו ה"ג) איתא ע"ז, בקשו ישראל לגנוב דעת העליונה כו', והלא כבר נאמר ויפתוהו בפיהם ובלשונם יכזבו לו ולבם לא נכון עמו כו' עיי"ש, משמע שהיתה בזה איזה טענה עליהם, שלא כווננו בזה באמת.

ומה שניתן להבין לפי קט שכלינו בזה, כי ודאי נעשה ונשמע דרגא גדולה היא, אולם כלל ישראל נתעוררו בשעת מתן תורה להשגה עליונה שהיה למעלה מדרגתם, כי פעמים שאדם זוכה להשגה וידיעה, אבל עדיין אין כן דרגתו האישית, והוא שנאמר וידעת היום והשבות אל לבבך, שלא יהא לבו בל עמו למה שמשיג בשכלו אלא שיהיה בכחו להשליט השגתו על האנושיות שלו, על גופו וחומר, ורק אז יכול לעמוד בזה, והוא שאמר הקב"ה מי יתן והיה לבבם זה להם כל הימים (דברים ה. כו.), וכאשר אכן נתברר שמיד אבדו מדרגתם וניטלו מהם הכתרים שזכו בהם, כי היתה נעשה ונשמע רק השגה מבחוץ, ככתרים על ראשם, וחטאו בעגל, והיינו מה שכתוב אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כלכם: אכן כאדם תמותון וגו' (תהלים פב. ו-ז).

ויובן בזה מש"כ בסוף הפרשה "ויראו את אלהי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וגו': ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו" (כד. י - יא), אבל רש"י פי' שהיתה בזה טענה שהיו רואים בלב גס, שעדיין לא היה לבם עמם בדרגה זו, ושעדיין היה אצלם בחינת אכילה ושתיה, שעדיין היו שייכים לאכילה ושתיה גשמית, כדכתיב אכן כאדם וגו'. וסיים פרש"י, מדרש תנחומא ואונקלוס לא פירש כן, ע"כ.

והנה באונקלוס תרגם וחזו ית יקרא דה' והווי חדן בקרבניהון דאתקבלו ברעוא כאלו אכלין ושתין, ועוד יותר דכתב הוי כאכלין והווי כשתין, וכן הוא

גדולים ממני וממך. וי"א שלא נשאו נשים, וחשבו עצמם ראויים לכך, ואינו כן, כי רק במשה נאמר זה שהיה צריך לפרוש מאשתו.

ואמנם נראה שאפשר י"ל בזה עוד הארה, כי הנה איתא בפירש"י (שמות כד. י.) שלא רצה הקב"ה לערבב שמחת התורה, והמתין לנדב ואביהוא עד יום חנוכת המשכן, וצ"ב מאי שנא שמחת מתן תורה מחנוכת המשכן. אכן נראה דהשגת התורה בלחוד ועבודה לחוד, דבהשגת התורה, הקב"ה נתן לנו את תורתו, ואיתא בבית הלוי (פרשת יתרו) עה"פ עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם (תהלים סח. ט.), דיש גדר של "שבי", דהיינו שאדם יכול להשיג תורה אפילו אינו ראוי להשגה זו, ואפי' אינו הגון עדיין כמו שאמרו ז"ל יגעת ולא מצאת אל תאמין, כמו בשבי שזוכה בו מצד התופס שנוטל החפץ בכחו, ובעל החפץ אינו מקנה לו, כמ"כ יכול ע"י יגיעה לחוד להשיג תורה. אמנם זה נאמר על פלפולה וחידודה של תורה, אבל לאוקמי גירסא הוא סייעתא דשמיא, והיינו בחינת "לקחת" שיש מוכר ולוקח, שצריך לשלם ולקנות מדעת המוכר [ויש מדריגה שלישית שהוא בגדר "מתנה", והוא סודות התורה שהקב"ה ברצונו לבד מגלה לו והוא בבחינת מתנה, עיי"ש], ולכן בהשגת התורה לבד, הגם שמשיג יותר ממדרגתו ע"י עמלו בתורה, הרשות ואפשר החיוב, בידו של אדם לעשות כן. וזהו מתן תורה שלא רצה הקב"ה לערב שמחתה, כיון דלגבי לימוד התורה, אין זה נחשב כחטא, על כן לא נענשו אז.

ויובן יותר לפי מה שדייק באור החיים הק' (כד. יא.) במה שנאמר ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו, לפני ויחזו את אלקים ויאכלו וישתו, דלכאורה היה צריך לכותבה אח"כ, ולא באמצע בין ויראו את אלקי ישראל לבין ויחזו [ויעוי"ש מה שפירש], ולפמשנ"ת י"ל, שאין הקב"ה מעכב את האדם להשיג תורה לפי כחו יגיעו ועמלו.

משא"כ במשכן, שהוא בחינת עבודה למעשה, אז אם רוצה להקריב קטורת ולעשות עבודות לפי השגתו העליונה, במקום לקיים הציווי כמו שהוא, זה אסור, וזה נחשב לחטא, וע"כ נענשו אז בלקיחת אש שלא כמצווה. וע"ז נאמר באהרן

הכהן שלא שינה (עי' רש"י במדבר ח. ג.), והיינו שאף שאפשר היו לו השגות עליונות לשנות משהו, לא עשה אלא מה שנצטווה. וזהו הביאור אדם ובהמה תושיע ד', אלו בני אדם הערומים בדעת כאדם ומשימים עצמם כבהמה (חולין דף ה:).

והיא העבודה המוטלת עלינו 'וידעת היום והשבות אל לבבך', להשיג השגות גדולות בתורה ועמלה של תורה, ולחדש חידושי תורה, כי כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש ניתן מסיני (ירושלמי פאה פ"ב ה"א), ומאידך גיסא לא לזוז זיו כלשהו מן ההלכה הפסוקה בשו"ע, אשר לדאבונינו בענין הזה יש בני אדם שחושבים שיכולים ללכת לפי דעתם חלילה, לשנות ממה שאנו מחוייבים בשו"ע או ממה שמקובל לנו ממסורת אבות, וגם זה הוא מנסיונות עקבתא דמשיחא, שכל איש הישר בעיניו יעשה, לבעוט במסורת והשקפת אבותינו ורבותינו, בחשבונותיו אישיים.

וכבר הזהיר בחובות הלבבות (שער יחוד המעשה פ"ה) שלא לנטות מדרך האבות, וכתב: "ואל תחשוד אבותיך במה שמכרו לך מאופני טובותיך, ואל תסתור עצתם במה שהורו אותך כי אין עצה שתעלה בדעתך שלא קדמוך לדעתה ועמדו על כל מה שמביאה אליו מוטב ורע ואפשר שקדם לדעתך אופן יושר המחשבה היא בתחלתה ונעלם ממך אופן ההפסד אשר יהיה ממנה באחריתה ואתה במיעוט ישובך תראה יושרה ולא תראה טעותה ואופני הפסדה" עכ"ל, וממילא פשוט שאי אפשר לשנות כלום מדעתינו.

ואפשר דלכן נחלק בתורה מתן תורה לב' פרשיות, סוף פרשת יתרו, ואח"כ פרשת משפטים באמצע, וסוף משפטים כאמור, כי לא יתכן לבא לידי דרגות שלמות בתורה"ק אלא ע"י 'ואלה המשפטים', וכמו שאמרו ז"ל מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני, שהם ההנהגות הפשוטות בין אדם לחבירו, ובמצוות בין אדם למקום בעניני אכילה ושתיה, רק אז יתכן שיקדש אדם גופו, ויהיו משתוות השגותיו עם מעשיו, ואשרי מי שעמלו וגידולו בתורה, ועושה נח"ר ליוצרו, והוא לעשות רצונו ית', שזהו נחת רוח, כדכתיב ריח נחוח לד' (ויקרא א. ט.), ופירש"י שנעשית רצונו.